

[א] הגמרא פירשה את הפירוש המדויק, הנכון, הבלעדי, ההכרחי והמקורי של המשנה. (כשתעיין ותדקדק היטב תראה שכך הם הדברים).

[ב] הגמרא חולקת על המשנה, ו"מלבישה" את דעתה כביכול על המילים שבמשנה (למרות שידעת שזו לא באמת כוונת המשנה).

[ג] הגמרא הלכה במקומות אלו לפי ה"דרש" ולא לפי ה"פשט" (ובמשנה יש את כל הפרד"ס).

[ב]

מדוע הגמרא

פירשה בניגוד לפשט?

כי הגמרא פסקה להלכה שלא כמו פשט המשנה
אלא כדעה אחרת, ולכן מפרשת את המשנה באופן
שיתאים להלכה, למרות שזו לא כוונת המשנה.

דע כי אנו מעודנו אין דרכנו לחפות על דבר ולפרש
אותו שלא מדעת מי שאמרו כדרך שאחרים עושים.

והרי אנו מפרשים לך דעתו של תנא זה ותוכן כונתו
ואמתת מה שהיה סבור **ואין אנו ערבים עכשיו**
שהדברים הלכה.

ודאי משניות הרבה יש שאינן הלכה **ואנו מפרשים**
אותם אליבא דמאן דאתנון.

והיה יודע כל חסורי מחסרא שבתלמוד בשיטותיו דלא חסרה
כלל בסדר שסידר רבינו הקדוש המתניתין, ולא אורחא
שחיסר דבר רק דרבי ס"ל כחד תנא דאליביה סתמה ולא
חסר כלל אליביה **וגמ' ס"ל כאידך תנא ואליביה קאמרה**
הגמ' חסורי מחסרי והכי קאמר.

והי' דורש ע"פ חמוקי יריכיך ר"ל ר"ת חסורי מחסרא וה"ק
ירכיך מה ירך בסתר אף ד"ת בסתר שבנסתרים גדולת דרכי
התורה שבע"פ:

ועם כל זה נתמעטו הלבבות מרוב הצרות והוצרכו האחרונים
לחבר אחריו דרך ביאור והרחבה, **לפעמים דרך סתירה ותקון,**
כשהיו חכמי הדור מסכימים לכך ממה שרואים בה קושיא
חזקה, כמו שאמרו... מתניתין יחידאה היא... סמי מכאן כך וכך...
אינה משנה... חסורי מחסרה... לאו תרוצי מתרצת לה תריץ
ואימא הכי ... וכן הרבה כיוצא באלו כמו שנעשה היום אף אנחנו
לראשינו ולזקיננו הקודמים לנו ועוברים לפנינו ועל ראשינו. וכמו
שאמרו דרך כלל (חולין ז' ע"א) מקום הניחו לנו וכו', כלומר שאין
השלימות נמצא בנבראים אף במובחרים שבהם, עד שלא יהו
אחרונים רשאים לחלוק עמהם בקצת דברים.

הנצי"ב ("העמק שאלה", על שאילתות דרב אחאי קכח)

(...) וא"כ למאי דחק רבינו עצמו לפרש רישא אליבא דר"י
דלא כמשמעות המשנה כלל, אלא משום דדעת הרמב"ם
לפסוק במבשל כר"י (...) מש"ה פי' סתמא דמשנתנו
לאוקמי על ההלכה. וכיב"ז **דרך הגמרא לעקם פירוש**
המשנה כדי לאוקמי על הפסק (...) וזהו דרך הרמב"ם
בכ"מ לעקם פי' המשנה כדי לפרשה לפי הפסק

מדוע הגמרא עושה
אוקיימתא למשנה,
במקום לומר שאין הלכה
כמשנה?

דע כי לעולם הסברא הישרה היתה הגבירה שא"א להסירה מממשלתה, וכדי לקיים את הסברא שא"א להכחישה, נדחקו בלשונות הקדמונים שהיו מורים לכאורה להיפך. כן היה תמיד מימות המשנה ולהלאה.

כן אנו רואים שעשו חכמינו ז"ל בעלי התלמוד עם המשנה והברייתא, **מאחר שלא היה להן רשות לחלוק עליהן**, אם נמצא בהן סתירה למימרא דאמורא, ותירצו חסורי מחסרא וכו', או נעשה כמי שאומר וכו' ונכנסו בדחוקים בלשונות המשנה כדי להעמיד סברתם הישרה והברורה להם.

ובזה תבין עניין הדוחקים והאוקימתות שעושים האמוראים כשמקשים עליהם מדברי התנאים, שרבים תמהו ע"ז.

דהואיל והאמוראים יודעים שהאמת עמהם **ורק האיסור לחלוק** הוא העומד בפניהם, **לכן דוחקים בלשון התנאים להתאים דבריהם עם האמת.** (איברא דהרי"ף והרמב"ם נוהגים לדחות אוקימתות ודוחקים אלו מהלכה. וכלל בידם, דאשינויי ודחויי לא סמכינן. אבל בעהתו"ס והמרדכי והרא"ש וסייעתם לא הסכימו לזה...) וכך נוהג החזו"א בעצמו עם לשונות הראשונים.

מאחר שכל חפץ לבם של רז"ל היה אך להגיד לעם תורה ומצוות אשר ישמרו לעשות לכן שמו המון הדינים אשר היו שמורים בלבם או אשר קבלו מרבותם, או אשר ראו לתקן לפי עתותם, בפי המשנה אשר דבריה כבר היו ערוכים ושגורים בפיהם, וכאשר שמו לפעמים גם בפי הכתובים למען תהיה חלקת מחוקק ספונה וטמונה שמה ולא תשכח מלבם, ואנו אין לנו אך לבלי סור ימין ושמאל מן הדינים אשר למדו לנו ז"ל בפירוש דברי המשנה, אבל חפשי הוא כל איש אשר רוח דעת בו לנטות מדבריהם הדרושים אך לחפציהם ולבחור בפשט המשנה אשר הוא נגד הגמרא.

[ג]

הקדמת ספר "בינת מקרא" (ר' מנשה מאיליא, תלמיד הגר"א)

ושמעתי מפה קדוש הגאון החסיד נ"ע מהר"ר אלי'
מווילנא זללה"ה שהרבה להסביר טעותי הסוברים
שהדרש יפרש פשט הכתוב... **והוסיף עוד אומץ**
שאף במשנה יש פשט ודרש והביא דוגמא לזה,
והאיר עיני בזה לתרץ כמה משניות כמו שיבא אי"ה
בליקוטי חידושי...

ועוד זאת קבל (ר' מנשה מאיליא) מפי הגר"א, כי גם במשנה – ההולכת בעקבי
תורה שבכתב – יש דרש ופשט, **ורבותינו בעלי הגמ' הלכו לפעמים סביב**
פשט המשנה, וגלו לנו בפירושם אך את הדרש לבד, ואת הפשט הצפינו
מאתנו.

האמוראים נהגו במשנה כמו במקרא ופירשוה גם בדרך הדרש... לאמוראים לא היה כוח זה של הכרעה עצמית. הם היו כפופים למשנה, ולא נשארה להם דרך אחרת אלא הפרשנות. אבל פרשנות זו אינה פרשנות במובנה המצומצם, כלומר פרשנות מילולית לשונית וסגנונית, אלא פרשנות מסבירה ומרחיבה, פיתוח הרעיונות העיקרים והיסודות החבויים או רמוזים במשנה, פרשנות שתכליתה היא להכשיר את ההלכה המסורה בשביל השימוש המעשי, להפעילה בכל שטחי החיים, לכל מסיבותיהם ולכל מאורעותיהם...

המשנה שימשה לאמוראים נקודת מוצא לכל העיונים והדיונים שבחקירת ההלכה. לא הכריעו שום דבר הלכה למעשה אלא אם מצאו לו משען וסעד במשנת התנאים. ואם הדברים לא נתפרשו במשנה, דרשו ומצאו אותם רמוזים בלשונה או חבויים בקמטי סיגנונה. שפת המשנה הנפלאה בקיצורה ועסיסיותה גם יחד הסתגלה לכך, להיות נדרשת בדקדוקי תיבות ואותיות... היחס הכללי אל המשנה מיום שנחתמה... יחס דומה ממש ליחס התנאים אל המקרא... וכשם שנהגו התנאים להסמיק את הלכותיהם אל הקרא (אסמכתות), כך נהגו האמוראים להסמיק מה שנתחדש בבית מדרשם אל המשנה (ר' יעב"ץ ח"ו 216).

הפרשנות למשנה שימשה להם לאמוראים כלי להביע את דעותיהם במקצוע הדת והמשפט... אין בדרך זו משום הערמה פרשנית, שרוצים להכניס ערכים חדשים לתוך כלים ישנים כדי להאציל עליהם הוד קדומים, אלא יש כאן אמונת אומן, שהכל רמוז בתורה ובמשנה. כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש.

גביעי גביע הכסף [ר' בנימין ריבלין משקלוב, תלמיד הגר"א],

מהדורת ורשא תרנ"ח עמ' 46, בבא קמא דף יד עמוד ב

והניזק והמזיק בתשלומין – אפשר לומר דרך פשוטה של משנה
דקאי אשורים כמו הניזוקין שנים והמזיקין שנים וקאמר אעפ"י
שהתם משלם מגופו מ"מ הנבילה נוטל הניזק ג"כ. **ושמעתי**
מאדוני מ"ו הגאון זצ"ל שהמשנה נדרש בפשט ודרש.

[ר' בסוגית התלמוד שם שלא כך פירשה את המשנה]

סוף ס' מרגליות התורה על נ"ך וחמש מגילות להג"ר צבי הירש ז"ל מסעמיטיץ, תלמיד הגר"א, בדברי המעתיק "הרב ... מרדכי... ב"ר נחמיה..." >הובא בספר "הגאון", י-ם תשס"ב, עמ' 653<

והחוט המשולש הזה >היינו תושב"כ ותושבע"פ וסודות התורה< כל אחד ואחד ניתן להדרש בפרד"ס הן במקרא הן במשנה ותלמוד ואפי' בזוה"ק וכתבי האריז"ל שמעתי מפי הרב מהר"ל זללה"ה >בן הגר"א< ששמע מפי אביו הגאון הנ"ל שיש בהם פשט רמז דרוש סוד והיינו רזין דרזין...

ולפי הדברים האלה נתיישב אצלי פירוש הגאון הנ"ל בכמה משניות, שפירש על פי פשוטו שלא כפירוש הגמרא, כגון בפרק ז' מברכות במשנה א' עשרה וא' עשרה רבוא ע"ש, וכן בכמה משניות בטהרות. והיינו משום שדרך התלמוד לפרש בדרך דרשת חז"ל הן במקרא הן במשנה, ומכל מקום אין הדבר יוצא מפשוטו, והדרש תדרש על חסר ויתר שיש בדבריהם ז"ל. וכיוצא בזה מצינו להרמב"ם בפירוש המשניות כמה פעמים והוא דרך התורה לאמתה ותפארתה.

הרב נפתלי זילברברג מוורשא, מכתב בספר דרכי חיים עמ' לט' >הובא בספר "הגאון" עמ' 652 <

כמדומני ששמעתי או ראיתי דמה שלפעמים כתב
בשנות אליהו ואליהו רבא פירוש המשנה בשינוי ממ"ש
בגמרא הוא מפני שהוא מביא תמיד פשט המשנה. **הוא**
זצ"ל בחר להביא חלק הפשט כדרך הרשב"ם
וכדומה בפירוש התורה, ולפעמים מבואר בגמרא רק
הדרש של המשנה וכו'.